

DẤU ẤN CÙ LAO TÂN LỘC

Đoàn Nô

Tân Lộc còn có tên dân gian là “Cù Lao Cát”, hòn “Đảo Ngọt”, có lúc còn gọi là cù lao “Tam Tỉnh”. Đây là dải cù lao rộng và dài trên 15 km nằm giữa dòng sông Hậu – lúc mới nổi còn toàn là cát đi không lún, đến những thập niên 60 - 95 nơi đây được cả miền Nam biết tiếng vì nghề trồng mía và chế biến đường... Cù lao trước khi có đơn vị hành chính, nó là nơi tiếp giáp và đã từng diễn ra xô xát do tranh giành quyền sở hữu khai thác của cư dân 3 tỉnh Cần Thơ, An Giang và Sa Đéc (nay là Đồng Tháp) mãi đến cuối thế kỷ 19 (1889) khi cù lao được thiết lập 2 xã Tân Lộc Tây, Tân Lộc Đông thì “cục đất” này mới chính thức thuộc quyền quản lý của Tổng Định Mỹ, Thốt Nốt, Long Xuyên. Tuy nhiên, trong kháng chiến thì cách phân chia các đơn vị hành chính của chính quyền cách mạng thì 2 xã cù lao ở Thốt Nốt lại thuộc tỉnh Cần Thơ ngay từ những năm 1963... Đến tháng 10/1989, Tân Lộc Đông, Tân Lộc Tây được sáp nhập lại thành một xã có tên mới là Tân Lộc, địa danh này tồn tại mãi cho đến ngày nay, dù dân số trên cù lao đã trên 35.000 người, có thể đủ để tách thành 3 phường.

1. Dấu ấn các họ tộc

Một cù lao lớn như vậy, nhưng chưa ai xác định được nó hình thành từ lúc nào? Chỉ dựa vào các ngôi mộ cổ và gia phả một số tộc họ thì sự hình thành dân cư và khai thác nghề nông trên đất cù lao này (còn cát) có từ hơn 2 thế kỷ trước. Theo gia phả và lời kể trực tiếp của cụ Trần Bá Thế thuộc khu vực Tân An, phường Tân Lộc – là chủ một ngôi nhà cổ nổi tiếng cả về kiến trúc lẫn trang trí nội thất (đã qua đời): thì ông Tổ của dòng họ cụ Thế tên là Võ Văn Huân sinh năm 1736 người

Quảng Nam (sau đổi họ Trần: Trần Văn Huân) là một quan cận thần của Chúa Nguyễn Ánh lúc bốn tâu cải người lại trên còn giả dạng thường dân với ý đồ dẫn dắt đám lưu dân tiếp tục công cuộc khăn hoang lập ấp vùng đất mới, đồng thời cũng đề dola động tình của quân Tây Sơn... Trần Văn Huân đến cù lao này vào năm 1783 (cách đây 237 năm). Năm 1802, Gia Long Nguyễn Ánh thống nhất được đất nước, có cho người vào rước ông về triều để giúp việc cho vua, lúc bấy giờ Cụ Huân đã 64 tuổi, sức khỏe lại yếu kém, cụ nhờ chuyển lời tới vua, xin cho cụ ở lại quê nhà an dưỡng tuổi già. Đến năm 1806, khi vua Gia Long lập Đàng Nam Giao để làm lễ tạ ơn trời đất, một lần nữa Gia Long cho người vào rước cụ ra kinh thành để dự lễ. Cụ Huân nghĩ tình tột chúa lúc bốn tâu nên phụng mạng về triều viếng an vua và ở chơi một tuần mới trở về quê, được vua ban phát một ít tiền mua sắm thêm nông cụ để giúp dân canh điền. Bốn năm sau đó (1810), do tuổi già sức yếu, lại lâm bệnh nặng cụ qua đời ở tuổi 75. Dòng họ Trần tiếng tăm nổi bật hơn hẳn so với các dòng họ khác ở cù lao Tân Lộc do có một số người tham gia chính trường.

Nghi thức khai mạc Lễ hội
Ảnh: Thư viện phường Tân Lộc

Họ tộc kế tiếp chiếm cứ khẩn hoang vùng đầu cù là tộc của cụ Đoàn Minh Thế sinh năm 1838 đến khẩn hoang đất Cù Lao năm 1855. Cha Cụ là Đoàn Ngọc Thơ, một lương y có nguồn gốc nhân thân từ Quảng Nam vào miền Tây đầu thế kỷ 19, ngụ tại làng Định An, (Xếp Thầy Thơ) huyện Lấp Vò, tỉnh Sa Đéc (nay là Đồng Tháp) Dòng họ này đến nay đã trải qua 9 thế hệ và có nguồn gốc gánh họ với Đức Giáo Tổ đạo Bửu Sơn Kỳ Hương Đoàn Minh Huyền ở Tòng Sơn, Lấp Vò, Sa Đéc.

Đặc điểm cư dân họ Đoàn ở cù lao Tân Lộc là sống tập trung thành một xóm liền kề nhau kéo dài hơn 500m, thuộc khu vực Long Châu, phường Tân Lộc, chưa kể số khác sống rải rác khắp cù lao. Dòng họ này tuy không có nhân sự trọng yếu trong bộ máy công quyền qua các thời kỳ nhưng được nổi danh nhờ đời sống quần cư tộc họ- đặc trưng truyền thống của người Việt và rất thành công trong phát triển kinh tế: Cây lác, bó, thuốc lá, dưa Phú quang, bắp nù, cây mía, cây đậu... là những nông sản đi đầu ở vùng cù lao Tân Lộc. Riêng ngành chế biến đường thời cao điểm thịnh vượng của ngành (1970 - 1995) thì dòng họ Đoàn chiếm trên 30% tổng số hộ lò đường cối kết ở cù Lao Tân Lộc. Dòng họ này dù đến sau dòng họ Trần nhưng quá trình phát triển đã lan rộng và sở hữu một vùng đất rộng lớn ở phần đầu cồn. Họ giữ được sự đoàn kết gắn bó và khá thành công trong đời sống kinh tế đã giúp cho dòng họ Đoàn nổi danh chỉ sau họ Trần...

Ngoài hai họ Trần - Đoàn chiếm cứ ở 2 đầu cồn, phần còn lại giữa cồn đất rộng, người đông, tập hợp rất nhiều họ tộc, đông nhất vẫn là họ Nguyễn, họ Võ, họ Lê... nhưng nổi trội tiếng tăm hơn là họ Đỗ và họ Lý, hai dòng họ này trụ vững cả về thời gian định cư và ăn nên làm ra, họ là những điền chủ, là Ông Cả, Ông Hội đồng, giàu mạnh về kinh tế vườn và giữ vai trò trụ cột nhiều năm trong bộ máy

chính quyền cơ sở ở cù lao Tân Lộc kể cả trước và sau năm 1975.

2. Dấu ấn lễ hội và du lịch

Ở Tân Lộc, ngoài 2 ngôi đình diễn ra 4 lượt cúng đình trong năm còn có 3 lễ hội lớn thu hút rất đông người trong và ngoài địa bàn đến tham quan cúng bái, đó là lễ hội vườn cây ăn trái vào dịp tết Đoan Ngọ (mùng 5/5 âm lịch) tại đình Tân Lộc Đông, lễ hội vía Bà 23- 24 âm lịch tại Rạch Gừa và lễ đạo Phật giáo Hòa Hảo tại chùa mới Hảo Hòa Tự. Ước tính số lượng người đến thăm viếng các lễ hội lên đến trên trăm ngàn lượt khách. Du lịch cù lao Tân Lộc không chỉ mang nét đặc trưng về vùng sông nước, về vườn cây ăn trái, ao nuôi cá tra, làng bè thủy sản, hay đờn ca tài tử, ở đó còn hội đủ các yếu tố tham quan di tích: 02 ngôi đình, 04 ngôi chùa, 01 ngôi miếu Bà, khu nhà lưu niệm nơi thành lập Chi bộ Đảng đầu tiên ở Thốt Nốt và nhiều ngôi nhà cổ, nhà mới với nhiều nét kiến trúc độc đáo: thuần Việt, Pháp Việt cùng những ngôi biệt thự thời đại. Tất cả tạo nên vẻ đẹp vừa thiên nhiên vừa từ bàn tay sáng tạo của cư dân trên cồn.

Nếu đi sâu khai thác lĩnh vực chuyên môn về du lịch thì Tân Lộc là nơi đã có sẵn nền móng và đầy đủ tiềm năng để biến cái “hòn đảo xanh” bạt ngàn cây trái sông nước miệt vườn nằm trong tour du lịch đáng dừng chân trên tuyến đường Sông Hậu - Cần Thơ: vườn cò Bằng Lăng, Cù lao Ông Hổ, làng Chấm - Lụa Tân Châu, An Giang – xuyên biên giới lên Phnôm pênh (thủ đô Campuchia)...

Nhà cổ ở Tân Lộc
Anhi Đoàn Nô

Ngoài các ngày lễ tết, lễ hội tôn giáo và dân gian, đến với Tân Lộc khách du lịch tùy thích có thể đến tham quan những vườn cây ăn trái: Vườn chôm chôm của anh Đỗ Trung Ngôn khu vực Tân Mỹ gắn liền với bãi tắm (bãi tiên) ở đuôi cồn, vườn ổi phục vụ ẩm thực của cô Diệp khu vực Tân An, vườn cây cảnh Thành Nam, vườn ươm giống hoa kiểng độc lạ của Ông Huỳnh Công Thống khu vực Tân An, vườn dừa của Ông Hai Nhường khu vực Trường Thọ... Bên cạnh đó, có rất nhiều ngôi nhà cổ với trang trí nội thất cổ xưa độc đáo hấp dẫn và những ao cá, bè cá trên sông cho khách tham quan miễn phí. Quý khách có thể viếng chùa Hòa Hảo (một trong hai chùa Phật giáo Hòa Hảo lớn nhất ở Tây Nam Bộ) dùng cơm chay vào các ngày rằm, ba mươi âm lịch; ghé ngôi biệt thự Pháp lai Việt của cụ Trần Bá Thế dùng món bánh khọt, bánh xèo nhân tép, thịt vịt băm nhuyễn ăn với rau soi nhái, đọt bằng lăng ngon thơm lạ kỳ mà giá lại rất bình dân. Nếu muốn thưởng thức những món ăn dân dã vùng sông nước: khô mắm cá tra, cá linh, cá lóc, cá sặc, cá trèn... bạn sẽ hài lòng vì những cơ sở chế biến ẩm thực rất chuyên nghiệp gia truyền; hoặc những vị khách có sở thích uống rượu thì có: rượu Mận Sáu Tia, rượu thuốc dân gian củ Đinh Lăng, rượu chuối, khế, nhãn, nho, sầu đâu,

đùng đình, nếp than... nhâm nhi với nhiều thứ mỗi bên: gà vườn luộc sả, lươn, rắn, cá chạch... tại các quán ẩm thực khu vực Trường Xuân, khu vực Tân Thanh, khu vực Long Châu... nằm cạnh dòng sông lộng gió phía bờ Tây cồn Tân Lộc. Riêng đờn ca tài tử nếu đăng ký trước, bạn sẽ được thưởng thức và cùng giao lưu ca hát thỏa thích. Tất cả đều giản tiện, thoáng đãng, phù hợp bối cảnh du lịch bình dân, cộng đồng.

Hệ thống giao thông, điện, nước, nhà trọ, thường ngày ở cù lao vẫn đáp ứng được yêu cầu sinh hoạt - nếu không phải là những ngày cao điểm lễ hội...

Hiện nay con lộ chính của xã cũng chỉ từ Phà Tân Lộc xuống Trụ sở Ủy ban nhân dân phường rộng 7m, dài 6 km. Số còn lại, theo kế hoạch năm 2022, Nhà nước sẽ khởi công mở rộng thêm 2 tuyến lộ chính từ phà Tân Lộc lên đầu cồn là 2,5 km và từ chợ Tân Tây xuống đình Tân Đông là 4 km với chiều rộng mặt lộ là 6m. Hy vọng 2 tuyến giao thông này sau khi hoàn thành, du lịch cù lao sẽ thêm khởi sắc và mang thêm nhiều dấu ấn trên các lĩnh vực văn hóa và đời sống xã hội.